

การศึกษาคุณค่าของประเพณีการเทศน์มหาเวสสันดรชาดก
ที่มีอิทธิพลต่อชุมชนวัดปากกล้วย ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน*
A STUDY OF THE VALUES OF MAHAVESSANTARA JATAKA
TRADITION INFLUENCING TO WAT PA KLUAY COMMUNITY,
SATHAN SUB-DISTRICT, NA NOI DISTRICT, NAN PROVINCE

พระครูสมุห์คมกริช อภิบุญโญ,
Phrakhrusamu Komkrich Apipunyo
พระชยานันท์มุนี,
Phrachayanantamunee
ชำนาญ เกิดช่อ,
Chamnarn Kerdchor
วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nan Buddhist College
E-mail : yanasophano@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาประเพณีการเทศน์มหาเวสสันดรชาดกของชุมชนวัดปากกล้วย อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน และ 2) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของประเพณีการเทศน์มหาเวสสันดรชาดกที่มีอิทธิพลต่อชุมชนวัดปากกล้วย ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มประชากรจำนวน 25 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีการเทศน์มหาเวสสันดรชาดกของชุมชนปากกล้วย ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน เป็นประเพณีที่กล่าวถึงการบำเพ็ญทานบารมีของพระเวสสันดรในพระชาติสุดท้ายก่อนที่จะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นิยมเทศน์ในช่วงวัน

* Received 13 December 2022; Revised 29 January 2023; Accepted 31 January 2023

ลอยกระทงของทุกปี เป็นพุทธประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยอดีต อาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการในการจัดงาน ในชุมชนปากกล้วยถือ การทำบุญที่มีอานิสงส์มากสำหรับผู้ฟัง หากฟังครบทั้ง 13 กัณฑ์เชื่อว่าอานิสงส์นั้นจะทำให้ได้ไปเกิดในพระศาสนาของพระศรีอริยเมตไตรย อีกทั้งยังเป็นการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุ เป็นประเพณีที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชุมชนที่มีการบริหารจัดการด้านเวลา คน สถานที่ ทำนองการเทศน์ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ คือ การให้ความร่วมมือของประชาชนในชุมชนในการร่วมกันจัดงานประเพณีขึ้น คุณค่าของประเพณีการเทศน์มหาเวสสันดรชาดกที่มีอิทธิพลต่อชุมชนวัดปากกล้วย ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน มีทั้งหมด 5 ด้าน คือ 1) คุณค่าด้านความ 2) คุณค่าด้านคำสอน 3) คุณค่าด้านสังคม 4) คุณค่าด้านครอบครัว และ 5) คุณค่าด้านวัฒนธรรมประเพณี

คำสำคัญ : คุณค่า, ประเพณีการเทศน์มหาเวสสันดรชาดก, ชุมชนปากกล้วย

Abstract

This study aimed to 1. study Vessantara Jataka Tradition of Wat Pa Kluay Community, Sathan Sub-district, Na Noi District, Nan Province and 2. analyze the value of Vessantara Jataka tradition influencing Wat Pa Kluay Community, Sathan Sub-district, Na Noi District, Nan Province. Applying qualitative research methods by documentary and in-depth interview was conducted with 25 key informants.

The findings were as follows, Vessantara Jataka tradition of Wat Pa Kluay Community, Sathan Sub-district, Na Noi District, Nan Province was based on perfection of giving of Vessantara, the previous life of Buddha before he achieved enlightenment. The sermon of Prince Vessantara is celebrated annually during Loy Kratong festival. It was regarded as one of traditions transmitted from the past time accompanied by public participation. listening to 13 chapters of Maha Vessantara Jataka preaching was considered merit-making that brings people more fruitfulness; they hold the reincarnation belief that they will be born during the Arimeiteiya Bhura era. Also, it was merit-making according to the principles of bass of meritorious action. Vessantara

Jataka tradition represented the community's identities as well as the well-organized system concerning time, place, and man. The preaching rhythm of Vessantara Jataka was unique. The value of Vessantara Jataka tradition influencing Pa Kluay community was divided in 5 aspects. 1. The value of beliefs. 2. The value of teaching. 3. Social value. 4. Family value and 5. Cultural and traditional values.

Keywords : Value, Vessantara Jataka Tradition, Pa Kluay community

บทนำ

มหาเวสสันดรชาดก เป็นเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึง พระเวสสันดรที่ทรงบำเพ็ญทานบารมี เป็นตัวอย่างที่ดีในการให้ทาน ทำให้คนไทยรู้จักการให้ทาน เสียสละ แบ่งปัน มีน้ำใจไมตรีโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ทำให้เกิดความรักความสามัคคีที่ดั่งงามในสังคมไทย แต่เดิมมหาเวสสันดรชาดกแต่งไว้เป็นภาษามคธไม่ปรากฏนามผู้แต่ง (ธนิต อยู่โพธิ์, 2518, น. 235) นับเป็นชาติที่ 10 ในทศชาติชาดก ซึ่งมีเนื้อความปรากฏในพระไตรปิฎกเล่มที่ 28 คือ พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกายชาดก นิบาตที่ 22 (ขุ.ชา. 28/22/447) ชื่อมหานิบาตชาดก สมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงสันนิษฐานว่า หนังสือมหาเวสสันดรชาดกได้แปลเป็นภาษาไทยตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย เป็นราชธานี ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ มหาเวสสันดรชาดก เรียกอีกอย่างว่า มหาชาติเพราะเป็นชาติที่ทรงบำเพ็ญทานบารมีอย่างสมบูรณ์แล้ว ในชาติลำดับต่อมาจึงได้ตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า มีทั้งหมด 13 กัณฑ์ คือ กัณฑ์ทศพร (19 พระคาถา) กัณฑ์หิมพานต์ (134 พระคาถา) กัณฑ์ทาน (209 พระคาถา) กัณฑ์วนปเวสน์ (57 พระคาถา) กัณฑ์ชูชก (79 พระคาถา) กัณฑ์จุลพน (35 พระคาถา) กัณฑ์มหาพน (80 พระคาถา) กัณฑ์กุมาร (101 พระคาถา) กัณฑ์มัทรี (90 พระคาถา) กัณฑ์สักกบรรพ (43 พระคาถา) กัณฑ์มหาราช (69 พระคาถา) กัณฑ์ฉกษัตริย์ (36 พระคาถา) และกัณฑ์นครกัณฑ์ (48 พระคาถา) (พระพิมพ์ธรรม (ชออบอนุจารีมหาเถร), 2533, น. 13)

คุณค่าของประเพณีเทศน์มหาเวสสันดรชาดก ถือเป็นเสมือนกรอบทางจริยธรรมสำหรับการดำเนินชีวิตที่ดั่งงามของชาวพุทธ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณธรรมที่ปรากฏในการเทศน์มหาชาติมีอยู่หลากหลายสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

โดยเฉพาะการรู้จักแบ่งปันให้ผู้อื่น จริยธรรมของสตรีผู้ครองเรือน ความกตัญญูรู้คุณ ความซื่อสัตย์สุจริต ความยุติธรรม ความอดทน ความไม่โลภ ความไม่รู้จักประมาณ จิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การรู้จักข่มใจตนเอง ความขยันหมั่นเพียร และความอ่อนน้อมถ่อมตน (พระมหามหาวินทร์ ปุริสุตตโม และคณะ, 2560, น. 126) โดยคุณธรรมทั้งหมดดังกล่าวก่อให้เกิดคุณค่าในการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งแก่ตนเองและสังคม ทำให้คนทำดีมีความสุขแท้ตามความเป็นจริง คือ แสวงหาความสุขด้วยการสร้างสรรค์ ปรับตัว ร่วมมือ และแสวงหาการสร้างสรรค์ ได้แก่ การสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นมงคลหรือคุณงามความดีให้เกิดขึ้นกับชีวิต การปรับตัว หมายถึง รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตนและมีปัญญาในการปรับตัว ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก เพื่อแข่งขันชิงดีชิงเด่นด้วยความอยุติธรรม ส่วนการแสวงหาคือเมื่อรู้ว่าตนเองยังขาดสิ่งใดที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตก็ขวนขวายหาสิ่งเหล่านั้นหรือฝึกฝนอบรมให้เกิดมีขึ้นและพัฒนาขึ้นต่อไปเรื่อย ๆ

ชุมชนปากกล้วย ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน เป็นอีกหนึ่งชุมชนที่ประชาชนนับถือพระพุทธศาสนา และมีวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ที่มีความใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะประเพณีการเทศน์มหาเวสสันดรชาดก ที่ถือเป็นประเพณีที่ชุมชนปากกล้วยได้ยึดถือปฏิบัติมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ เป็นประเพณีที่ถือเป็นบุญใหญ่ จะต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชนในการร่วมกันจัดเตรียมงาน ทั้งในด้านบุคคล สถานที่ การดำเนินการด้านต่าง ๆ ตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา ชุมชนปากกล้วยสามารถจัดประเพณีเทศน์มหาเวสสันดรชาดกได้อย่างมีประสิทธิภาพ สืบเนื่องจากการเข้าร่วมในประเพณี ที่จะมีคนในชุมชนปากกล้วยและชุมชนใกล้เคียงในอำเภอนาน้อย จังหวัดน่านเข้าร่วมกันอย่างคับคั่ง แสดงให้เห็นถึงความสนใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนได้เป็นอย่างดี ทำให้ปัจจุบันประเพณีการเทศน์มหาเวสสันดรชาดกของชุมชนปากกล้วย ได้กลายเป็นประเพณีที่สำคัญและสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ด้านความเชื่อของพุทธศาสนิกชนในชุมชน ตลอดจนจนถึงคุณค่าที่เกิดขึ้นและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชุมชนที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขเรื่อยมา

จากประเด็นและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าของประเพณีการเทศน์พระเวสสันดรชาดกที่มีอิทธิพลต่อชุมชนวัดปากกล้วย ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน โดยมีกรอบในการศึกษาวิจัย คือ ประเพณีการเทศน์มหาเวสสันดรชาดกของชุมชนวัดปากกล้วย อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน และวิเคราะห์คุณค่าของประเพณีการเทศน์พระเวสสันดรชาดกที่มีอิทธิพลต่อชุมชนวัดปากกล้วย ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน ผลของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะก่อให้เกิดความตระหนักและคุณค่าของประเพณีการเทศน์มหาเวสสันดรชาดกที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนปากกล้วย ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน ให้มีวิถีชีวิตที่ดีงามและปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประเพณีการเทศน์มหาเวสสันดรชาดกของชุมชนวัดป่ากล้วย อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน
2. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของประเพณีการเทศน์มหาเวสสันดรชาดกที่มีอิทธิพลต่อชุมชนวัดป่ากล้วย ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การศึกษาคุณค่าของประเพณีเทศน์มหาเวสสันดรชาดกที่มีอิทธิพลต่อชุมชนวัดป่ากล้วย ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน เป็นการศึกษาข้อมูลภาคเอกสาร (Documentary Research) จากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าของประเพณีเทศน์มหาเวสสันดรชาดกที่มีอิทธิพลต่อชุมชนวัดป่ากล้วย ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน และการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth-Interview) จากกลุ่มประชากรที่กำหนด จำนวน 25 คน

ก. การศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research)

เป็นการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับคุณค่าของประเพณีเทศน์มหาเวสสันดรชาดกที่มีอิทธิพลต่อชุมชนวัดป่ากล้วย ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

ข. การศึกษาจากภาคสนาม (Field Study)

1) ออกแบบสัมภาษณ์ และให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบด้านภาษา เนื้อหาและโครงสร้างตรวจสอบความถูกต้อง เพียงตรง ก่อนนำไปสัมภาษณ์ โดยการเครื่องบันทึกเสียง และจดบันทึกข้อความ

2) เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยวิธีเจาะจง (Purposive Sampling) จากประชากรกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 25 รูป/คน

กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยกำหนดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นสาระสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 25 รูป/คน โดยการใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจากบุคคลที่เกี่ยวข้องและอาศัยอยู่ในชุมชนป่ากล้วย ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) อันเป็นการเลือก

ตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการพิจารณาเลือกตัวอย่างด้วยตนเอง เพื่อที่จะได้นำข้อมูลที่ได้รับจากกระบวนการวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพดังกล่าวมาดำเนินการประมวลผลข้อมูลอันนำไปสู่ข้อค้นพบต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อการวิจัย โดยแบบสัมภาษณ์ที่ใช้เป็นแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview Form) โดยมีขั้นตอนการสร้าง และการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

1) กำหนดประเด็นหลักในการสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิดในการวิจัย ระบุรายการข้อมูลที่ต้องการของแต่ละประเด็น คือ ประเพณีการเทศน์มหาเวสสันดรชาดกของชุมชนป่ากล้วย ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน และคุณค่าของประเพณีการเทศน์มหาเวสสันดรชาดกที่มีอิทธิพลต่อชุมชนบ้านป่ากล้วย ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

2) สร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกตามกรอบวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ โดยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกประกอบไปด้วยข้อมูล 4 ส่วน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ประเพณีการเทศน์มหาเวสสันดรชาดกของชุมชนป่ากล้วย ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

ตอนที่ 3 คุณค่าของประเพณีเทศน์มหาเวสสันดรชาดกที่มีอิทธิพลต่อชุมชนวัดป่ากล้วย ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

3) นำแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ จากนั้นนำไปปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4) ปรับปรุงแก้ไขตามผู้เชี่ยวชาญ

5) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) รวบรวมเอกสารจากเอกสาร ตำรา หนังสือ บทความงานวิจัย เอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคุณค่าของประเพณีการเทศน์มหาเวสสันดรชาดกที่มีอิทธิพลต่อชุมชนบ้านป่ากล้วยตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

2) ผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์ และขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ เพื่อขอความร่วมมือไปยังกลุ่มประชากร ทั้ง 25 รูป/คน เพื่อขอเข้าเก็บข้อมูล จากนั้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

3) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) กับประชาชนในชุมชนปากกล้วย ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเพณีการเทศน์มหาเวสสันดรชาดก จำนวน 25 รูป/คน ซึ่งในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และทำการบันทึกข้อมูลโดยการจดบันทึก

การวิเคราะห์ข้อมูล

มีขั้นตอนการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

- 1) วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารตำรา บทความ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย แล้วจึงนำเสนอผลการวิจัยเป็นเชิงพรรณนา
- 2) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาจัดกลุ่มข้อมูล (Data Grouping) ตามสาระสำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์
- 3) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique) พร้อมทั้งนำเสนอโดยวิธีการพรรณนาอ้างอิงคำพูดของบุคคล

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาประเพณีการเทศน์มหาเวสสันดรชาดกของชุมชนวัดปากกล้วย อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

พบว่า ประเพณีการเทศน์มหาเวสสันดรชาดก หรือการฟังเทศน์มหาชาติของชุมชนปากกล้วย ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่านนั้น มีคติความเชื่อจากการบำเพ็ญทานบารมีของพระเวสสันดรในพระชาติสุดท้าย ก่อนที่จะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นิยมเทศน์ในช่วงวันลอยกระทงของทุกปี ประเพณีการเทศน์มหาเวสสันดรชาดกของชุมชนปากกล้วย ถือเป็นพุทธประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยอดีต เป็นประเพณีที่ประชาชนทั่วไปสามารถมีส่วนร่วมและเป็นการทำบุญอย่างหนึ่งของประชาชนอีกด้วย โดยได้รับคติความเชื่อจากบรรพบุรุษที่ได้สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยอดีต ประเพณีการเทศน์มหาเวสสันดรชาดกนั้น ถือเป็นการทำบุญที่มีอานิสงส์มากสำหรับผู้ฟัง หากฟังครบทั้ง 13 กัณฑ์เชื่อว่าอานิสงส์นั้นจะทำให้ได้ไปเกิดในพระศาสนาของพระศรีอริยเมตไตรย อีกทั้งยังเป็นการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุ คือ การให้ทาน รักษาศีล และการเจริญภาวนา ประเพณีการเทศน์มหาเวสสันดรชาดกของชุมชนปากกล้วย ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน ถือเป็นประเพณีที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชุมชน ที่มีการบริหารจัดการด้านเวลา คน สถานที่ ทำนองการเทศน์ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ

คือ การให้ความร่วมมือของประชาชนในชุมชนในการร่วมกันจัดงานประเพณีขึ้น แต่ละปีจะมีประชาชนเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก ทั้งในชุมชนป่ากล้วยและชุมชนใกล้เคียงต่างก็จัดเตรียมสิ่งของมาร่วมทำบุญ ถือเป็นประเพณีที่ส่งเสริมให้ประชาชนได้ทำบุญและมีความใกล้ชิดศรัทธาพระพุทธรูปศาสนา ที่เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของชุมชน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางขับเคลื่อนด้วยพลังบวร ทำให้ปัจจุบันแม้ว่าสังคมจะมีความเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย แต่ในวิถีชีวิตของชุมชนป่ากล้วย ก็ยังคงยึดมั่นในพระรัตนตรัย และมีประเพณีการพึ่งเทศน์มหาเวสสันดรชาดกเป็นประเพณีที่หลอมรวมคนในชุมชนให้เป็นหนึ่งเดียวกันอีกด้วย

2. ผลการศึกษาคุณค่าของประเพณีการเทศน์มหาเวสสันดรชาดกที่มีอิทธิพลต่อชุมชนวัดป่ากล้วย ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

พบว่า คุณค่าของประเพณีการเทศน์มหาเวสสันดรชาดกที่มีอิทธิพลต่อชุมชนวัดป่ากล้วย ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน มีทั้งหมด 5 ด้าน คือ 1) คุณค่าด้านความเชื่อ คือ เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในอานิสงส์ของการพึ่งมหาเวสสันดรชาดกทั้ง 13 กัณฑ์ ว่า การพึ่งธรรมจนครบจะก่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลในชาตินี้และชาติหน้า รวมถึงจะได้ไปเกิดในยุคของพระศรีอริยเมตไตรย ประชาชนที่มาร่วมพึ่งธรรมและบูชากัณฑ์เทศน์แต่ละกัณฑ์ต่างมีความตั้งใจที่จะทำบุญทั้งทางกายและจิตใจ ส่งผลให้เกิดการเข้าร่วมประเพณีอย่างพร้อมเพรียงกัน 2) คุณค่าด้านคำสอน เป็นอิทธิพลที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมประเพณีและร่วมพึ่งธรรมของประชาชนในชุมชนป่ากล้วย ที่มีผู้นำเอาหลักคำสอนที่ปรากฏในประเพณีการเทศน์มหาเวสสันดรชาดกมาประยุกต์ใช้ ซึ่งมีคำสอนในเรื่องการทำบุญ การปกครอง ความกตัญญู ความสามัคคี และการทำตามหน้าที่ของแต่ละบุคคล ที่จะช่วยชุมชนป่ากล้วยอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข 3) คุณค่าด้านสังคม คือ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการจัดงานประเพณี ที่จะต้องอาศัยทุกภาคส่วนในการจัดงาน ประเพณีการเทศน์มหาเวสสันดรชาดกถือเป็นประเพณีที่ช่วยสร้างความสมัครสมานสามัคคีให้แก่ชุมชนป่ากล้วยเป็นอย่างดี ทั้งพระสงฆ์และชาวบ้านต่างก็มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้การจัดงานประสบความสำเร็จดังเช่นทุกปี 4) คุณค่าด้านครอบครัว เป็นการส่งเสริมให้ครอบครัวได้มีโอกาสทำบุญร่วมกันในโอกาสพิเศษ ที่หนึ่งปีจะมีการจัดงานประเพณีขึ้นเพียงครั้งเดียว โดยนอกจากจะเป็นการทำบุญตามบุญกิริยาวัตถุแล้ว ยังเป็นการทำบุญอุทิศถึงบุพพการีอื่นเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อกันอีกด้วย และ 5) คุณค่าด้านวัฒนธรรมประเพณี เป็นวัฒนธรรมประเพณีที่มีการสืบทอดมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ และสร้างความตระหนักให้แก่อนุชนรุ่นใหม่ให้เห็นถึงความสำคัญ ความงดงามในวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน รวมถึงให้เยาวชนรุ่นใหม่ได้ตระหนักถึงการสืบทอดอนุรักษ์ต่อไปในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

ประเพณีการเทศน์มหาเวสสันดรชาดก ถือเป็นประเพณีที่ทุกภูมิภาคของไทยได้ถือปฏิบัติมาพร้อม ๆ กับการนับถือพระพุทธศาสนามาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ความสำคัญของการเทศน์มหาเวสสันดรชาดกเป็นประเพณีที่ส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนได้บำเพ็ญบุญกุญญาวัตร โดยเฉพะอย่างยิ่งการให้ทานบารมี ที่ถือเป็นคุณธรรมที่เด่นชัดของพระเวสสันดร สอดคล้องงานวิจัยของพระมณีพร ขนดีสารโร (2561, น. 95-96) กล่าวไว้ว่า ประวัตินี้และความเป็นมาของประเพณีบุญเทศน์มหาชาติในสังคมไทย มีประวัติและพัฒนาการที่เป็นการปฏิบัติยึดถือสืบต่อกันมาจนเป็นประเพณีตั้งแต่โบราณกาล และพัฒนามาเป็นประเพณี พิธีกรรมและวัฒนธรรมที่ฝังงมของท้องถิ่นในหลายพื้นที่ของพุทธศาสนิกชนอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ ปัจจุบันโดยประเพณี พิธีกรรม และวัฒนธรรมเหล่านั้น ตั้งอยู่บนพื้นฐานของศรัทธาที่มีต่อพระพุทธศาสนา และมีการสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ท้องถิ่นที่พูดภาษาถิ่นเป็นสำคัญ อีกทั้งยังเป็นประเพณีที่มีคติธรรมทางพระพุทธศาสนาสำหรับพุทธศาสนิกชนที่สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อชีวิตที่ดีงาม โดยหลักธรรมที่ปรากฏ นอกจากหลักการให้ทานแล้วนั้น ยังมีหลักธรรมอื่น ๆ ที่ถือเป็นหลักในการดำเนินชีวิต ทั้งในระดับโลกิยะและโลกุตระ สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ พระอนุกุล พุทฺธโร (2563, น. 86) กล่าวว่า หลักธรรมที่ปรากฏในประเพณีการเทศน์มหาชาติของประชาชนในชุมท่าสัก อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ ประกอบไปด้วย 1) หลักบุญกุญญาวัตร 3 คือ การให้ทาน การรักษาศีล และหลักภาวนา 2) หลักพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุชิตา และอุเบกขา 3) หลักศรัทธา คือ หลักความเชื่อที่ประกอบไปด้วยเหตุผล ไม่ตั้งอยู่ในความงมงาย 4) หลักความกตัญญูกตเวที คือ การรู้จักตอบแทนพระคุณผู้ที่มีอุปการคุณทั้งในยามมีชีวิตและเสียชีวิตแล้ว 5) หลักทศ 6 คือ หลักในการปฏิบัติตัวอยู่ร่วมกับบุคคลรอบ ๆ ตัวเราทั้งบิดามารดา ครูอาจารย์ สามเณรมิตรสหาย ลูกน้องบริวาร และพระสงฆ์ 6) หลักสัปปริสธรรม คือ หลักธรรมสำหรับสัตตบุรุษที่จะต้องรู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้ชุมชน และรู้บุคคล และ 7) หลักสาราณียธรรมหรือหลักในการสร้างความสามัคคีให้แก่ชุมชนโดยหลักธรรมทั้งหมดนี้ ล้วนแต่เป็นหลักธรรมที่มีคุณค่าต่อวิถีการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนในด้านต่าง ๆ ที่จะช่วยพัฒนาสติปัญญาของผู้ฟังตลอดจนถึงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระวินัย วิสุทฺธสารโร (2560, น. 81) กล่าวว่า คุณค่าของหลักธรรมที่ปรากฏในมหาเวสสันดรชาดกนั้น จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่าคุณค่าที่เกิดขึ้นมี 4 ทาง คือ คุณค่าด้านร่างกาย หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในมหาเวสสันดรชาดกทั้ง 13 กัณฑ์ นั้น จะช่วยให้ดำเนินชีวิตอย่างมีสติสัมปชัญญะ ไม่ประมาทในการใช้ชีวิต รู้ว่าสิ่งไหนมีประโยชน์ต่อร่างกาย สิ่งไหนให้โทษต่อ

ร่างกาย เห็นคุณค่าของร่างกายและดูแลสุขภาพร่างกายของตนเอง ตลอดจนถึงรู้จักใช้ร่างกายของตนเองในทำความดี คุณค่าด้านจิตใจ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในมหาเวสสันดรชาดกทั้ง 13 กัณฑ์นั้น จะช่วยพัฒนาจิตใจให้มีความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อ ชิงกัน และกัน ไม่อิจฉาริษยาผู้อื่น มีจิตใจที่เป็นกุศล เมื่อมีอารมณ์โลก โกรธ หลง ก็สามารถระงับได้ และมีเข้าใจในสังขารของชีวิตดำเนินชีวิตอย่างไม่ประมาท คุณค่าด้านสังคม หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในมหาเวสสันดรชาดกทั้ง 13 กัณฑ์ จะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปอย่างสงบ ทุกคนต่างปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง ไม่สร้างความเดือดร้อนให้ตนเองและผู้อื่น เมื่อใครทำผิดก็ให้อภัยซึ่งกันและกัน มีความสามัคคีเป็นที่ตั้ง สังคมมีความเข้มแข็ง ปัญหาทางครอบครัวลดน้อยลงและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และคุณค่าด้านประเพณีและวัฒนธรรม ประเพณีและวัฒนธรรมของไทยส่วนใหญ่มักจะมี ความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา โดยมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจในการประกอบพิธีกรรมจนก่อให้เกิดประเพณีและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาขึ้น ดังนั้น สรุปได้ว่า ประเพณีการเทศน์มหาเวสสันดรชาดก ถือเป็นประเพณีที่มีคุณค่าเป็นอย่างยิ่งต่อพุทธศาสนิกชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุข โดยมีประเพณีการเทศน์มหาเวสสันดรชาดกเป็นเครื่องมือในการขัดเกลาสติปัญญาให้รู้เท่าทัน และดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของความไม่ประมาทต่อไป

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 กระทรวงศึกษาธิการควรนำคุณค่าที่ได้จากมหาเวสสันดรชาดก ซึ่งมีอิทธิพลต่อสังคมในปัจจุบันมาบรรจุในหลักสูตรเพื่อให้เด็กและเยาวชนนำมาพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

1.2 การจัดทำกิจกรรมกับคนกลุ่มต่าง ๆ ควรสอดแทรกแนวคิดคุณค่าจากพระเวสสันดรชาดกลงในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิต

2. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

2.1 ควรทำการศึกษาด้านพุทธธรรมทางประวัติศาสตร์ ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของประชาชน

2.2 ควรทำการวิเคราะห์หลักธรรมจากพระเวสสันดรชาดกที่มีผลต่อพฤติกรรม การอยู่ร่วมกันในสังคม

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรทำการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนจากการศึกษาวรรณกรรมพระเวสสันดรชาดก

3.2 ควรทำการศึกษาบทบาทของผู้นำชุมชนต่อการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาใช้ในสังคม

เอกสารอ้างอิง

ธนิต อยู่โพธิ์. (2514). ตำนานเทศน์มหาชาติและแหล่งเครื่องเล่นมหาชาติ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศิwap.

พระพิมลธรรม (ชอบ อนุจารีมหาเถร). (2533). ปรีถรรศน์เวสสันดรชาดก. กรุงเทพมหานคร : โครงการมูลนิธิหอไตรหอดิสสเทวาทิธาน วัดสุทัศน์เทพวราราม.

พระมณีพร ขนดิสโร (ซึ่งรัมย์). (2561). ศึกษาอิทธิพลของประเพณีบุญเทศน์มหาชาติที่มีต่อพุทธศาสนิกชนอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหามฆวินทร์ ปุริสุตโตโม และคณะ. (2560). วิเคราะห์คุณธรรมและคุณค่าที่ปรากฏในการเทศน์มหาชาติ. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์. 13(1), 123-138.

พระวินัย วิสุทธสาโร (เกษมสุข). (2561). วิเคราะห์คุณค่าของหลักธรรมที่ปรากฏในมหาเวสสันดรชาดก (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระอธิการอนุกุล พุทธสโร (ปานกลื่น). (2563). ศึกษาประเพณีการเทศน์มหาชาติของประชาชนตำบลท่าสัก อำเภอฟิชัย จังหวัดอุดรดิติติ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

